

Molitva pod križem za nas vjernike nije tek puko prisjećanje na povijesni tijek Isusove muke i smrti. To su riječi koje kao izvor žive vode protječu kroz autorov kontemplativni duh. Samo na križu i pod križem umire stari čovjek, a rađa se novi. Isus umire da bi uskrsnuo. Spasiteljska je volja Božja moćnija od grijeha i naših ograničenih ljudskih pogleda. Ona ne može biti frustrirana ni ljudskim grijehom. Ona uvijek *jest*, bez obzira kako se povijest čovječanstva ostvaruje. Žrtva koju je Bog podnio za čovjeka uvelike nadvisuje i naše najveće žrtve. Blažena Djeвица Marija, vjerna i dosljedna majka Bogočovjeka, i uz drvo križa stoji uspravno, hrabro i nepokolebljivo. Isusove riječi upućene Ivanu, »Evo ti majke«, za molitelja znače nešto više od Ivanove skrbičke uloge. Marija pod križem uprisutnjuje Crkvu, onu istu Crkvu koja će i kroz stoljeća biti progonjena i raspinjana.

Ova vrijedna knjižica nije pisana isključivo za uski krug tražitelja i promicatelja svetosti života, već za svakog čovjeka koji nastoji biti sposoban »izgubiti se« u Bogu, ne bi li po vjeri, nadi i ljubavi prestao živjeti kao čovjek »naprosto«, već da bi živio kao onaj koji suobličen Kristu doista sudjeluje u njegovu životu, umiranju i uskrsnuću. Snagom i milošću njegova posredstva, a nadasve molitvom, možemo ono čemu svaki čovjek po svojoj dobroti i teži: ljubiti čovjeka, s povjerenjem prihvaćati smrt, sačuvati nadu.

*Stjepan Šufraj*

Mijo Nikić i Ivan Koprek (ur.), *Bolest i zdravlje u religijama*. Zbornik radova interdisciplinarnog i interkonfesionalnog simpozija održanog u Zagrebu 1. ožujka 2010, FTIDI, 2010, 268 str.

Filozofski fakultet Družbe Isusove u Zagrebu organizirao je u ožujku 2010. godine simpozij pod naslovom »Bolest i zdravlje u religijama«. Riječ je o interdi-

sciplinarnom i interkonfesionalnom simpoziju, s obzirom na to da su predavači bili stručnjaci iz raznih disciplina kao što su filozofija, teologija, sociologija te religijske znanosti, a u svojim predavanjima iznosili su stavove katoličke, protestantske, islamske i židovske vjeroispovijesti. U zbornik je uvršteno dvanaest predavanja obogaćenih literaturom te iscrpnim kazalima imena i pojmova, kao i pozdravni govor profesora Ante Mišića, dekana Filozofskog fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu.

Svaki se čovjek u svom životu susreće s nekim oblikom trpljenja i bolesti. Kakvu ulogu imaju religija i religioznost u shvaćanju zdravlja i bolesti, možemo doznati iz radova objavljenih u ovom Zborniku.

U prvom nas radu autor Stipe Tadić ukratko upoznaje s povijesnim razvojem medicine, koji se isprepliće s razvojem ostalih prirodnih znanosti i tehnologije, ali i sa socioreligijskim, kulturološkim, gospodarstvenim i političkim razvojem društva. Kroz rad se protežu kritike biomedicinskog modela zdravlja, a osobito njegove temeljne pretpostavke o dualističkoj podijeljenosti čovjeka na duh i tijelo.

Miljenko Aničić istražuje pitanje zdravlja i bolesti u povijesti kršćanske teologije i Crkve te nastoji prikazati shvaćanja zdravlja, a osobito bolesti, u prvim stoljećima kršćanstva i srednjeg vijeka. Tako se kroz povijest bolest, i patnja općenito, najčešće gledaju kao posljedica grijeha. Međutim, postoje i druga objašnjenja: bolest kao put k spasenju, prilika za napredak i za zajedništvo s Kristom u patnji itd. Članak završava kratkim prikazom značenja kršćanstva i Crkve za razvoj medicine i za karitativnu brigu za bolesnog čovjeka.

Shvaćanje zdravlja i bolesti u judaizmu tema je koju obrađuje Jasminka Domaš. Prema židovskom učenju fizičko se zdravlje nikada ne odvaja od duhovnog; ona se stalno isprepliću te funkcija jednog dijela tijela utječe na cijelo

tijelo i na dušu. Na putu izlječenja u židovstvu je važna meditacija i meditativna molitva, osobito molitva samog bolesnika. Od iznimne je važnosti i izravan kontakt čovjeka i liječnika jer judaizam uči da u procesu liječenja na bolesnika utječe snaga iz liječnikovih očiju, ruku i riječi koje izgovara. Rabinsko učenje također smatra da patnje pravednika otkupljuju zlo svijeta, ali isto tako naglašava da se bolom ne sklapa mir, nego se mora tražiti lijek i rješenje.

Ivan Markešić u svom članku daje opći uvid u društveno značenje smrti kroz povijest te opisuje i proces institucionaliziranja smrti u modernom društvu. Posebno iznosi dva oprečna stajališta o govoru o smrti u suvremenom društvu: prvo, koje ističe potiskivanje govora o smrti usprkos njezinoj javnosti; drugo, koje naglašava prisutnost javnoga govora o smrti. Iz ovog se članka može zaključiti da smrt danas, kao i tijekom povijesti, ima veliko društveno značenje, bez obzira na to koliko se o njoj govori ili ne govori.

Shvaćanje bolesti u šamanizmu, prirode, uzroka pojave bolesti i liječenja, obrađuje Željka Winkler. Upoznaje nas sa šamanskim pozivom, njegovom vlastitom psihopatologijom, ozdravljenjem te tehnikama kojima se služi u iscjeljivanju ostalih pripadnika zajednice kojoj pripada.

Članak Stanka Jambreka donosi pregled duhovnih pokreta nastalih iz buđenja vjere u kršćanstvu dvadesetog stoljeća, osobito onih koji su značajno obilježili i trajno promijenili globalnu Crkvu i društvo (pentekostalni, evanđeoski i karizmatički pokret). Autor obrađuje temeljna pitanja vezana uz ozdravljanje u pentekostalnim i karizmatičkim pokretima te ističe kako je ono sastavni dio evanđelja i pripravljeno je u pomirenju.

Nadalje, Ivica Musa nas upoznaje sa srednjovjekovnim konceptom prirode i prirodnog te razumijevanjem zdravlja, bolesti i smrti. Autor prikazuje razvoj

medicine, liječničkog zvanja i institucija bolnica u srednjem vijeku. Takav je razvoj značajno utjecao i na promjenu socijalnog statusa bolesnika.

»Briga za zdravlje i obiteljsko zajedništvo« naslov je rada Danijele de Micheli Vitturi, u kojem autorica ističe važnost obitelji i suradnje njezinih članova u unapređenju zdravlja, sprečavanju i dijagnosticiranju bolesti, liječenju i rehabilitaciji. Živjeti u ljubavi i za ljubav osnovni je temelj i zadatak kršćanske obitelji. Takav život uključuje i prihvaćanje zdravlja i bolesti, radosti i žalosti, smrti i vjere.

Skrb za bolesne osobe u Crkvi je odvijek zauzimala važno mjesto, što potvrđuje i rad Marijana Steinera. Autor ističe koliko je tjelesnu i duhovnu skrb bolesnicima posvećivao i sam Gospodin, osobito utemeljivši sakramente bolesnih: pomirenje, pomazanje i euharistiju. Na kraju članka upoznaje nas s redovničkim zajednicama koje brinu za bolesne.

Josip Blažević nas u svom članku upoznaje s Tibetanskom knjigom mrtvih, njezinom praktičnom primjenom i ostalim oblicima skrbi za umiruće i pokojne u tibetanskom budizmu. Članak donosi poimanje umiranja, smrti i zagrobnog života prema Bardo thodolu. S kršćanstvom dijeli viziju da je smrt ogleдалo života, a život stvarnost u službi onostranosti, ali se razilazi u poimanju naravi zagrobnog života. Zagrobni se život predstavlja kao neka »turisticna karta« ili navigator navođen od iskusnih lama i jogina.

»Zdravlje i bolest kroz prizmu islama« tema je koju obrađuje Aziz Hasanović. Čuvanje zdravlja, ravnomjerno odgajanje duha i tijela, obvezno liječenje u slučaju bolesti — obveza je svakog muslimana. Islam daje nputak čovjeku kako se zdravo ponašati: osim što postoje zabrane nekih jela i pića, zabranjeno je i pretjerivanje u njima; rad je obveza, ali ne smije ići na štetu zdravlja i izvršavanja vjerskih obveza. Islam pre-

poruča stručno liječenje i smatra da je izlječenje pogrešnim putem grijeh (ogleđanja, zapisi, amajlije, horoskopi i sl.). Autor obrađuje i ponašanje bolesnika tijekom bolesti, kao i obvezu zdravih prema bolesnima te pravila ponašanja s bolesnikom.

Mijo Nikić u članku pod naslovom »Želiš li ozdraviti« analizira psihologiju motivacije, bijeg u bolest, snagu i slobodu volje te spremnost na promjenu i obraćenje kao uvjet ozdravljenja. Na kraju članka prikazana je i Isusova praksa izlječenja.

Na kraju se svakako može zaključiti da većina religija čovjeka doživljava i promatra kao duhovno–tjelesnu cjelinu u pitanjima bolesti i zdravlja. Većina ih smatra da je očuvanje zdravlja i briga za njega dužnost svakog čovjeka. Stoga su religija, religioznost i duhovnost izuzetno važne u prihvaćanju zdravlja i bolesti, radosti i žalosti, smrti i života, te kao takve imaju značajnu ulogu i u prevenciji bolesti, liječenju i rehabilitaciji.

*Marta Čivljak*